

napvilágot. Több gödörbe komplett szétvert kemencét dobtak bele. Az anyag nagyobb része jó minőségű szürke, korongolt töredékből áll, mellettük különféle kavicsos soványítású kézi korongolt fazekak láttak nagyobb számban napvilágot. A kézzel formált edények száma elenyésző, míg az ún. csillámos-szemcsés kerámia szintén csekély mennyiségben került elő. A leletanyag legkiemelkedőbb darabja egy szürke, szépen fényezett kiöntőcsöves korsó, mely nagyjából 70%-ában – igaz töredékesen – maradt meg. A leletanyag alapján a terület a 4. sz. második felében lehetett használatban. Igen érdekes a korszakra jellemző késő római mázas edények hiánya, míg számos amphoratöredék mellett egy terra sigillata kis darabja is előkerült. Gondosan díszített besimított, geometrikus díszű töredékek kerültek elő. A kiöntőcsöves korsó alapján a lelőhely datálása a 420-as évekig követhető, de a kísérő leletanyag ezt nem erősíti meg.

Az út ÉNy-i oldalán található szelvényrészben előkerült objektumok három korszakra tehetőek. A legintenzívebben a római, azaz a szarmata telepjelenségek jelentkeztek (Kr. u. 3–4. sz.). Az objektumok kétharmadát erre a korszakra tehetjük. Ezt követi a késő avar korszak emlékanyaga (8–9. sz.). A dűlőút mellett, azaz a szelvény DK-i végében pár újkori-recens beásás is előkerült.

A szarmata egyrétegű telep ÉNy-i szélét lokalizáltuk, az általunk vizsgált ÉNy-i szakaszon ezt a vonalat árkok jelölték. Szintén a telep szélén húzódtak a település víznyerő kútjai, amelyek egy ÉK–DNy-i irányú sort alkottak. Az egyik kútból két ép edény is előkerült. Az egyik egy felsőfüles edény, a másik egy kétfülű korsó. A kutak átlagos mélysége 2 m. Közös jellemzőjük, hogy a szelvény mélyebb szakaszán található.

Az elsődlegesen agyaggyerő, másodlagosan hulladéktároló gödrök elsősorban a terület közepén koncentráálódtak, gyakran sorokat alkotva. Két alapforma váltakozott. Leggyakoribb volt a méhkas forma, kevés a tálszerű, sekélyebb gödör száma. Leletek hiányában bizonytalan annak a 19 beásásnak a kora, amely egy K–Ny irányú sort alkotva húzódott a terület ÉNy-i harmadában.

Az agyaggyerő gödrök mellett sekélyen az altalajba mélyedő, közepén cölöphellyel jelentkező házakat is megfigyeltünk. Ezek gyakran párban, egymás mellett jelentkeztek a szelvény több pontján. Tájolásuk egységes: É–D.

Az árkok általában sekélyek, egyenes vonalúak voltak, ÉNy-on telephatároló árkokat figyeltünk meg. A középső harmadban előkerült árokrészletek egyfajta területhatároló szerepet játszhattak.

A feltárás során 3 sír is előkerült, mindhárom a terület ÉNy-i végében; helyzetük alapján egy temető sírjairól van szó. Az egykori ér medrének magaspártján található temetőben két ünnepi viseletben eltemetett nő sírja a szelvény ÉK-i szélén került elő. Mindkettő D–É-i tájolású, a leletek alapján előzetesen a 4. századra keltezhetőek. Az idős nő sírjából fibula, fülbevaló pár, vaskés, edények, orsógomb, tűtartó, valamint nadrágot vagy szoknyát díszítő üveggyöngyök kerültek elő. Sírjában rönkfakoporsó maradványát figyeltük meg. A fiatal nő

sírjából ládikaveret, tükör, karperecek, fülbevaló, fibula, edény, gyöngyökből és bronz hold alakú csüngőből álló nyaklánc, ezüstcsüngős fejdíszek, nadrágot díszítő üveggyöngyök kerültek elő. A sírok érintetlensége értékes megfigyeléseket tett lehetővé mindkét sír esetében. A harmadik, egy gyermeksír egy cölöplyuk betöltéséből került elő, mellékletek nélkül.

A terület a késő avar korban (8–9. sz.) népesült be ismét, emlékanyagát a szelvényünk középső harmada és a dűlőút közötti sávban találtuk meg. A dűlőúttól DK-re avar objektum nem került elő. Egy négyszögletes kerítőárok, több ház, agyaggyerő gödrök, és több mély verem jelezte az avar megtelepedést. Amorf agyaggyerő gödrök a jellemzőek, bár számuk nem túl magas. Jelentős egy avar főzőkemencés ház előkerülése, amelyből egy nagyobb, csaknem ép sütőharang került elő. Megfigyeléseink alapján a sütőharang a katlanszerű tűzhely tetején állt, innen hullott aztán a kemence tűzterébe. Az ugyanitt talált kövek a hő megtartását segítették. A ház nyeregtetejét két cölöp tartotta, amelyek a ház hosszanti oldalának közepén kerültek elő.

A korábban említett veremek közös jellemzője az átlagon felüli mélység (240–250 cm), valamint a hamus omladék, amely kitöltötte ezeket. Nagyobb mennyiségű szenült tölgyfa darabjait gyűjtöttük, amelyek, a hamus betöltéssel együtt egy boronaszerkezetű felépítményt sejtetnek. Az egyik verem alján egy kézi malom alsó és felső köve került elő egymásra helyezve. Ezek mindenképpen gazdasági épületek lehetnek. Az avar telep DK-i, dűlőút felőli végét egy kisebb beásás zárta. Ebben két ép edény került elő. Az egyik egy csupor volt, amelyet szájával lefelé fordítva helyeztek egy nagyobb fazék fölé. Feltehetően a telep védelmét szimbolizálták, talán óvó, védő céllal kerülhettek a gödörbe.

A késő avar telepobjektumokból a jellegzetes pelyvás soványítású, rosszul kiégetett nagyméretű sütőharang-töredékek mellett a korongolt, homokkal és apró kavics-csal soványított fazekak barnás és szürkés, néha vöröses színű töredékei alkotják a leletanyag gerincét. A vörösré, szürkésbarnára égetett, kézi korongon készült fazekak oldalát, ritkán peremét is változatos kialakításban szimpla, néha többsoros egyenes vagy hullámos vonalkötegekkel díszítették. A telep datálása szempontjából jelentős egy tárolóveremből előkerült öntött övveret előkerülése. Az áttört csüngős veret a 8. sz. végére keltezhető.

A leletanyag a szegedi Móra Ferenc Múzeumba került.

Munkatársak: Benedek András, Bene Zsuzsanna, Bizinger Krisztián, Nagy Norbert, Ollai Tibor, Takács Gábor régésztechnikusok; Náfrádi Kata geológus.

PÓPITY DÁNIEL – SZ. WILHELM GÁBOR

236. Makó, Tótkomlósi út

(Csongrád megye) Ő, Sza

Az M43 autópálya 27. sz. lelőhelye Makótól ÉK-re, a Rákosra vezető műút és a tervezett Makót elkerülő út

nyomvonalának kereszteződésétől 150 m-re, egy régi érmeder kanyarulatának belső részén található. Az érparton egy lapos dombhát húzódik, amelynek felszínéről az előzetes terepbejárások során őskori, szarmata, valamint Árpád-kori leletanyagot gyűjtöttünk.

A Makót elkerülő út tervezett nyomvonalának 2+000–2+170 km-szelvénye közötti részének megelőző feltárását 2008. július 25. és augusztus 5. között végeztük el. A megnyitott 5097 m² felületen 23 objektumot különítettünk el. A feltárt 12 gödör, 5 árok és 14 cölöplyuk szórtan helyezkedett el. Többségük a szarmata idősakra datálható, míg a szelvény ÉNy-i végén keresztben húzódó cölöpsor valószínűleg az őskorra keltezhető.

Sz. WILHELM GÁBOR

237. Makó, M43 23. lelőhely

(Csongrád megye) R, B, Á

2008. július 28. és augusztus 29. között megelőző régészeti feltárást végeztünk az M43 autópálya Makót elkerülő nyomvonalának 23. sz. lelőhelyén, mely a Hódmezővásárhely–Makó közötti országút és a vasúti pálya, valamint az Igásra vezető út találkozásánál, egy ÉK–DNy-i irányú magasparton fekszik. Az autópálya nyomvonalában kitűzött megelőző feltáráson kívül (6400 m²), mind a lehajtó (22 m széles), mind pedig a nyomvonal területén 1000–1000 m² próbafeltárást is végeztünk. Az első napok eredményei alapján eldőlt, hogy a nyomvonal és a lehajtósáv is régészetileg fedett, ezért a feltárandó terület nagysága kétszeresére nőtt. Összesen 13 434 m²-t tártunk fel (ebből 90 m² fedetlen volt). A sárga agyagos-homokos, a terület DK-i részén sárgásbarna agyagos altalajon 106 objektum folytja rajzolódott ki. A 179 stratigráfiai egység közül 70 gödör, 42 cölöplyuk, 32 árok, 7 sír, 9 kemence, 8 ház, 6 tapasztási réteg, 1 téglás omladék, 1 felszínen talált állatcsontmaradvány, 1 kút és 2 házbejárat. Korukat tekintve 1 őskori, 4 késő bronzkori, 8 rézkori, 120 Árpád-kori és 46 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú.

A rézkori objektumok közül a 6 DK–ÉNy-i tájolású sír egymás mellett, egy kisebb É–D-i irányú homokdomb tetején került elő. A 30–35 cm vastag szántott humuszréteg alatt jelentkező sírok igen rossz állapotban maradtak meg, a csontok nagy része hiányzott, a sírgödrök folytja nem volt látható. Két sírban bal oldalán fekvő, zsugorított helyzetben eltemetett gyermek vázai maradtak meg a többihez képest jobb állapotban. Az egyik sírban a koponya mellett egy 14 cm hosszú kőkést találtunk. Minden sírban volt egy vagy több edény. A másik két rézkori objektum (árok, gödör) a lehajtósáv területén, a síroktól 120–130 m-re DK-re, egymás mellett került elő.

A késő bronzkort csupán 4 objektum, egy szögletes alakú, oszlopszerkezetes építmény, egy nagyméretű szemetesgödör és két kisebb gödör képviselte.

Az Árpád-kori objektumok (gödrök, vízelvezető- és kerítőárkok) szórtan jelentkeztek. Közülük kiemelked-

nek a nagy alapterületet átölelő kerítőárkok, illetve az ÉNy–DK-i tengelyű, nyeregtetős, 8–12 m² alapterületű házak, melyek egymástól 10–12 m-re, egyesével vagy párban kerültek elő. A házakban vagy a ház falából kiugró-, vagy pedig a ház É-i sarkába vájt kemencéket bontottunk ki. Ez utóbbi esetben a kemence hátsó és K-i fala a ház fala is volt egyben. Az egyik ház kemencéjének szájnnyílása előtt órlőkőből és téglákból álló omladékot figyeltünk meg. Több ház kemencéjének szájnnyílása előtt volt egy másik, erősen átégett sütőfelület. Két ház kemencével szemközti oldalán figyeltünk meg bejáratot. A szabadtéri kemencék a házaktól távolabb, a vízelvezető árkok közelében kerültek elő. Több kemence 2–3 cm vastag sütőfelülete alatt találtunk apróra tört fazéktöredékekből álló réteget. A feltárt objektumok egy É–D-i irányú, közel, 15 m széles egykori patak- vagy folyómeder Ny-i partján, szórtan kerültek elő. Az Árpád-kori objektumok elhelyezkedése és a nagyméretű kerítőárkok magas száma alapján úgy gondoljuk, hogy az itt élők főként állattartással foglalkoztak.

GULYÁS GYÖNGYI – PALUCH TIBOR

238. Marcali, Boronkai berek

(Somogy megye) Ó, B, Ró

2008. június 2-án kisebb szondázó feltárást végeztünk Marcaliban. A feltárt 5 objektum egyikében sem volt leletanyag. Szintén egy 2008. évi terepbejárás alkalmával őskori (lengyeli kultúra?) és bronzkori, valamint kevés római kori (Kr. u. 2–3. sz.) felszíni anyagot találtunk. A feltárástól Ny-ra, még 1973-ból, felszíni gyűjtésből neolit és római kori anyag került elő. A két előkerülési hely egy lelőhelyhez tartozhat.

Munkatársak: Ambrus Edit, Cserép Tamás, Gál Zoltán és Molnár István.

NÉMETH PÉTER GERGELY

239. Marcali, Boronkai út Kelet

(Somogy megye) U, Ró

2008. április 15-én halastó építését megelőző terepbejárást végeztünk a 0347/2 hrsz. területen. A tervezett halastótól Ny-ra 1973-ban őskori és római kori leletek kerültek elő.²⁷ A tervezett halastó területe alacsony, mocsaras, a Sár-csatorna és a Boronkai-patak közé esik. Egy kisebb domb emelkedik ki, itt kis területen, kb. 30×15 m-en, őskori (lengyeli kultúra) oldaltöredékeket és kovadarabokat, illetve római kori edénytöredékeket (mázás edény töredékei, duzzadt peremű fazéktöredék) gyűjtöttünk. A római kori leletek a kis domb D-i részén voltak. A lelőhely összefügg a korábban említett lelőhellyel. Bejárást végeztünk a korábbi lelőhelyen, de az elvetett területen lelet nem került elő. Ugyancsak nem bejárható a Boronkai út túloldala. A földrajzi vi-

²⁷ SMM Rég. Ad. III/13/25.